

Hallituksen esitys laeiksi Ilmatieteen laitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n sekä Puolustusvoimista annetun lain 11 §:n muuttamisesta

ESITYS:

Esitämme Oulun yliopiston alaista valtakunnallista erillislaitosta, Sodankylän geofysiikan observatoriota (SGO) kansallisen tilannekuvan tuottajaksi yhdessä Ilmatieteen laitoksen, Maanmittauslaitoksen ja Puolustusvoimien kanssa. SGO:n rooli avaruustilannekuvakeskuksen palveluiden tuottajana tulee kirjata muutettavaan lakiin.

Uutta lainsäädäntöä viimeisteltäessä tulee huomioida, ettei uudella lainsäädännöllä siirretä jo olemassa olevia SGO:n pitkäaikaisia kansallisia avaruustehtäviä jollekin toiselle taholle, vaan sen sijaan vahvistetaan olemassa olevia tehtäviä kirjaamalla SGO mukaan avaruustilannekuvan tiedonvaihtoon tämän lain yhteydessä, sekä kirjataan SGO:n tehtävät lakiin.

Avaruuden tilannekuvaa ja avaruuden kohteita seurataan SGO:lla Opetus- ja Kulttuuriministeriön myöntämän rahoituksen turvin vuodesta 1913 vuoteen 1996 Suomalaisen tiedeakatemian alaisuudessa sekä vuodesta 1997 lähtien Oulun yliopiston alaisuudessa valtakunnallisen erillistehtävän rahoituksen turvin. SGO:lla on mittausdataa ja osaamista avaruuden seurannassa ja tutkimuksessa yli 110 vuoden ajalta.

SGO tuottaa jo nyt yhteiskunnalle kriittisiä palveluita mm. puolustusvoimille sekä on mukana NATO ja DIANA yhteistyössä. Tilannekuvatiedon välittäminen voi tapahtua tutkimuslaitosten ja valtakunnallisten erillislaitosten kesken noudattaen CER-direktiivin turvallisuusvaatimuksia. SGO täyttää CER direktiivin vaatimukset. Syyskuussa 2023 SGO:lle suoritettun Protective Security Advisor arvioinnin perusteella SGO voi toimia Euroopalle kriittisen tilannekuvatiedon tuottajana ja olemassa olevien kriittisten asettien kotipaikkana. Tulevassa laissa tuleekin ottaa huomioon CER-vaatimukset.

Laissa tulee myös ottaa huomioon olemassa olevat Oulun yliopiston Sodankylän geofysiikan observatorion avaruuteen liittyvät kansalliset tehtävät ja tuottamat palvelut, erityisesti maan pinnalta suoritettava pitkäaikainen avaruuden ja avaruushäiriöiden seuranta (eli EU-SSA kyvykkyys) meteoritutkalla, viisto- ja pystytutkalla, KAIRA radioteleskoopilla, VLF sensoreilla,

optisilla mittalaitteilla, magnetometreillä sekä muilla mittalaitteilla vuodesta 1913 lähtien. EU-SST ohjelman vaatimusten täyttämiä havaintoja tällä hetkellä tuottavat meteoritutka ja pystytutka, ja KAIRA radioteleskoopista ja viistotutkasta on mahdollista saada vaatimukset täyttäviä havaintoja.

Sodankylän geofysiikan observatorio rakentaa mittalaitteita, joilla kerätään mittauksia ja tuotetaan luottamuksellista tietoa muun muassa Puolustusvoimille (yli 30 vuoden ajan) ja NATO:lle käynnissä olevan SPS-hankkeen puitteissa (vuodesta 2023) sekä EDF-hankkeissa (Bodyguard) ja osana DIANA test centeriä.

Esitämme kirjattavaksi lakiin, että Ilmatieteen laitos, Puolustusvoimat, Maanmittauslaitos ja Sodankylän geofysiikan observatorio saavat luovuttaa toisilleen tietoja avaruustilanteesta salassapitosäännösten estämättä siltä osin kuin se on välttämätöntä avaruustilanteeseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.

Lakiin tulisi kirjata myös se, että tutkapalvelut saataisiin maa- ja metsätalousministeriön alaisen Maanmittauslaitoksen lisäksi myös Opetus- ja kulttuuriministeriön alaiselta Oulun yliopiston Sodankylän geofysiikan observatoriolta. Olemassa olevaa kansallista infrastruktuuria tulee hyödyntää ja SGO on mielellään mukana tarjoamassa tutkapalveluita tilannekuvakeskuksen käyttöön. Pyydämme tehtävän kirjausta lakiin.

Eurooppalaisessa viitekehyksessä observatoriot, ja tiedeministeriön alaiset laitokset voivat tuottaa tietoa kansallisen tilannekuvan muodostamiseksi. Näin toimitaan mm. Liettuassa ja Kreikassa. SGO:lla on myös TLI ja TLIV turvaluokiteltuja henkilöitä. Observatoriolla on jo henkilöitä, jotka osallistuvat **NATO:n SET-SCI** tiederyhmien toimintaan ja NATO:n hankkeisiin, joilla tuotetaan varautumistietoa NATO:n tilannekeskukseen. Näin ollen observatorion rooli tai henkilöiden turvaluokitusten taso ei ole este tilannekuvan tuottamiseen osallistumiseksi.

Suomen kansallinen kyky hankkia, ymmärtää ja hyödyntää avaruustilannetietoisuutta pohjautuu omiin pitkäaikaisiin havaintoihin, itse rakennettuun tieteelliseen infrastruktuuriin sekä kansainväliseen yhteistyöhön, jota Suomi tekee Euroopan avaruusjärjestön ja EU:n kanssa. SGO:lla on kaikki tämä osaaminen ja tieto, jota tulisi hyödyntää kansallisen tilannekuvan koostamisessa.

SGO:n maantieteellinen sijainti Napapiirin pohjoispuolella Sodankylässä, tukee kansallista laajaa havaintotoimintaa ja mahdollistaa pohjoisten ja arktisten alueiden seurannan, mitä eteläisestä Suomesta ei, maantieteellisten rajoitteiden vuoksi, voi tehdä. Myöskään Maanmittauslaitoksen Metsähovin maanpintalaseria ei voi käyttää avaruuden kohteiden etsinnässä ilman SGO:n tutkia. Näin ollen ilman SGO:ta tilannekuvakeskus on ulkomaalaisen tiedon varassa.

Näillä perusteluilla esitämme Oulun yliopiston alaisen valtakunnallisen erillislaitoksen Sodankylän geofysiikan observatorion (SGO) ottamista mukaan kansallisen tilannekuvan tuottamiseen. SGO:n rooli avaruustilannekuvakeskuksen palveluiden tuottajana tulee kirjata muutettavaan lakiin.

Eija Tanskanen

Sodankylän geofysiikan observatorion johtaja

14.10.2024